

PREDMET I METODA IZLAGANJA

3. Stranac: To je prava riječ. No ti ćeš to sâm odlučiti u toku raspravljanja, a u zajednici sa mnom treba da razmotriš počinjući ponajprije, po mome mišljenju, sada od sofist, i to istražiti i jasno odrediti što je on. Zasad a naime i ti i ja slažemo se o njemu samo s obzirom na njegovo ime. Što se tiče djelovanja kojemu pridajemo to ime, možda svaki od nas za sebe ima vlastito mišljenje. Uvijek treba u svakom predmetu složiti se radije o samoj stvari pojmovnim raspravljanjem negoli bez raspravljanja složiti se samo o imenu. Vrstu pak, koju sada namjeravamo tražiti, nije baš od svega najlakše uhvatiti, to jest utvrditi što je sofist. No o svim velikim stvarima, koje treba do kraja dobro izvršavati, o takvim kod svih ljudi i od davnina vlada uvjerenje da ih prije treba marljivo učiti na malim i lakšim primjerima negoli na onim najvećima. Stoga sada, Teetete, ja baš i nama, koji smo shvatili da je teško i mučno uloviti rod sofista, svjetujem da prije okušamo metodu istraživanja na drugom lakšem predmetu, osim ako ti nemaš da mi predložiš drugi lakši put.

Teetet: Nemam.

Stranac: Hoćeš li, dakle, da se prihvatimo nečeg neznatnoga u težnji da to postavimo kao primjer za veće?

Teetet: Da.

Stranac: Što bismo dakle lako shvatljivo i neznatno mogli postaviti kao primjer, ali da ima istu mogućnost istraživanja kao i svaka od većih stvari? Ribar na priliku! Nije li on svima poznat i ne traži baš neki veliki napor?

Teetet: Tako je.

219 a Stranac: Osim toga nadam se da nam on pruža metodu i sadržaj vrlo prikladan za ono što želimo.

Teetet: Baš bi moglo biti dobro!

RAZLIČITA UMIJECA

4. Stranac: Hajde dakle, počnimo s njime na ovaj način: kaži mi, da li ćemo uzeti da je on vještak ili neki bez umijeća ili da ima drugu sposobnost?

Teetet: Nikako nećemo uzeti da je bez umijeća.

Stranac: No od svih umijeća postoje otprilike dva oblika.

Teetet: Koja?

Stranac: Ratarstvo i sve što je za posluživanje smrtnog tijela, pa još i ono što je povezano sa sastavljanjem i vještom izradom, a što nazivamo pokućstvo, i umijeće oponašanja. Sve bi se te djelatnosti s punim pravom mogle nazvati jednim imenom.

Teetet: Kako i kojim?

Stranac: Kod svega što prije nije postojalo ako tko kasnije dovede do postojanja kažemo za onoga koji vodi do postajanja da stvara, a za ono što se dovodi do postajanja da nastaje.

Teetet: S pravom.

Stranac: Sve dakle djelatnosti koje smo upravo izložili na to upravljaju svoju snagu.

Teetet: Svakako da upravljaju.

Stranac: Nazovimo ih dakle zajedničkim imenom umijeće stvaranja!

Teetet: Neka bude!

Stranac: Poslije toga dolazi opet čitava vrsta koja sadržava elemente nauke, i znanja, i novčane zarade, i borbe, i lova. Kako nijedna od tih vrsta ne stvara nego se sad riječima i djelima dočepava onoga što postoji i što je postalo, a sad sprečava da se drugi toga dočepaju, bilo bi osobito primjereno da se umijeće koje se javlja kroz sve te dijelove nazove umijećem stjecanja.

Teetet: Da, zaista bi bilo primjereno.

PRIMJER RIBARA I RIBOLOVA

d 5. Stranac: Pošto se sva umijeća dijele na umijeće stjecanja i umijeće stvaranja, u koje ćemo od njih, Teetete, staviti umijeće ribara?

Teetet: Očito negdje u umijeće stjecanja!

Stranac: Zar i od umijeća stjecanja ne postoje dvije vrste? Jedna se sastoji u svojevoljnoj razmjeni kroz darove, najam i kupovanje, a druga, koja sebi pribavlja kroz poslove i riječi, ne bi li mogla biti umijeće hvatanja?

Teetet: Iz rečenoga bar tako izlazi.

Stranac: Što? Zar ne valja umijeće hvatanja razdijeliti još na dvoje?

Teetet: Kako?

Stranac: Tako da čitav onaj dio koji otvoreno vrši svoju djelatnost uvrstimo u borbu, a sve ono što to radi tajnim putovima u lov.

e Teetet: Zaista.

Stranac: Nelogično bi bilo da i lovačko umijeće ne razdijelimo na dvoje.

Teetet: Kaži kako!

Stranac: Tako da posebno odijelimo onaj dio koji se tiče lova na nežive stvari a posebno onaj na živa bića.

Teetet: Zašto ne? Ako doista oba postoje.

220 a Stranac: Zašto ne bi postojala? No treba da ostavimo po strani lov na nežive stvari, koji i nema imena osim nekih grana ronilačke vještine i drugih takvih neznatnih zanimanja, a onaj drugi, to jest lov na živa bića, treba da nazovemo lovom na životinje.

Teetet: Neka bude!

Stranac: Zar se ne bi s pravom moglo razlikovati i dvojaki oblik lova na životinje? Jedan se odnosi na kopnenu vrst, a dijeli se na mnogo grana s mnogo imena, jednim imenom — lov na suhozemne životinje, a sav drugi koji se odnosi na životinje koje plivaju može se nazvati lovom na vodenu divljač.

Teetet: Svakako!

Stranac: No od životinja koje plivaju vidimo da jedan dio pripada pticama a drugi živi u vodi⁴.

Teetet: Svakako!

Stranac: Sav lov na krilatu vrst zovemo lov na ptice.

Teetet: Zovemo zaista.

Stranac: A gotovo cjelokupan lov na vodene životinje zovemo ribolov.

Teetet: Da.

Stranac: A što? Zar ne bismo mogli opet i taj lov razdijeliti na dvije velike grane?

Teetet: Na koje?

Stranac: Jednu gdje se lovina sama od sebe hvata u mreže i drugu gdje se lovi ranjavanjem.

Teetet: Kako misliš i na kakav to način svaku od njih razlikuješ?

Stranac: Sve što nešto drugo zatvara obuhvatajući ga da ga zadrži prirodno je da nazivamo zamkom.

Teetet: Dakako!

Stranac: Ta valjda ne treba vrše, mreže, užeta, plete-re i takvo oruđe drukčije nazivati osim zamkama?

Teetet: Nikako drukčije.

Stranac: Takvu dakle vrst lova nazvat ćemo lovom sa zamkama ili nekako slično.

Teetet: Da.

Stranac: A od ove različitu vrst koja se vrši ranjavanjem kukama i ostvama treba da sada ukratko nazovemo lov koji zadaje rane. Kako bi ga netko, Teetete, mogao bolje nazvati?

Teetet: Ne brinimo za ime! Ta dovoljno je i to.

Stranac: Onaj pak dio lova s ranjavanjem koji se vrši noću uz svjetlost svijeće mislim da su sami lovci nazvali lov pod svijećom.

⁴ Na to mjesto odnosi se Aristotelov prigovor da se ne može rastavljati jedan rod tako da netko kao npr. ptice djelomično svrstava u jednu a djelomično u drugu vrst (*De part. anim.* 642 b 10 i d.).

Teetet: Svakako.

Stranac: A sav onaj koji se vrši danju zvat će se lov na udicu, jer i ostve imaju na krajevima kuke.

Teetet: Zove se zaista tako.

DALJNI NAČINI PRIMJENE UMIJEĆA

e 6. Stranac: No od lova na udicu onaj dio s ranjavanjem koji se vrši odozgo nadolje zato što se ponajčešće upotrebljavaju ostve zove se, mislim, lov s ostvama.

Teetet: Neki ga bar tako nazivaju.

221 a Stranac: Preostao je, tako reći, još samo jedan oblik.

Teetet: Koji?

Stranac: Onaj koji nastaje suprotnim načinom ranjanja, to jest s udicom. Ne ranjava se na bilo kojem dijelu ribljeg tijela, kako to biva s ostvama, nego se svagda plijen zahvaća oko glave i u usta i vuče obrnuto odozdo prema gore štapovima i trskama. Kakvo ćemo, Teetete, reći da tome treba dati ime?

Teetet: Čini se da upravo ono što prije postavismo sebi da treba pronaći, to samo sada postigosmo.

POJMOVNO TUMAČENJE NAVEDENIH PRIMJERA

b 7. Stranac: Sada se dakle o ribolovu i ti i ja slažemo ne samo što se tiče imena nego smo dovoljno obuhvatili i pojam o samom djelovanju. Od čitavog umijeća jedna polovica bijaše umijeće stjecanja, polovica od umijeća stjecanja bijaše umijeće hvatanja, polovica od umijeća hvatanja bijaše lov, od umijeća lova polovica bijaše lov na životinje, polovica od lova na životinje bijaše lov na vodene životinje, od lova na vodene životinje čitav niži dio bijaše ribolov, od ribolova polovica bijaše lov s ranjavanjem, od lova s ranjavanjem polovica bijaše lov na udicu. Od toga onaj dio koji izvlači plijen ranjavanjem c odozdo prema gore zadobio je od same djelatnosti od-

govarajuće ime, to jest nadimak lov na udicu koji smo upravo tražili.

Teetet: Na svaki način to je zaista dovoljno razjašnjeno.

ANALOGNO OBRAZLAGANJE: ŠTO JE SOFIST?

8. Stranac: Deder pokušajmo po tome uzoru naći i što je sofist.

Teetet: Posve sam sporazuman.

Stranac: Prvo nam je ono pitanje bilo da li treba da smatramo ribara nestručnjakom ili čovjekom koji ima neko umijeće.

Teetet: Da.

Stranac: Da li ćemo i sada, Teetete, toga uzeti kao nestručnjaka ili na svaki način kao doista sofistu⁵ d

Teetet: Nipošto kao nestručnjaka. Shvaćam naime što govoriš: nikada ne može biti takav onaj koji ima ovo ime.

Stranac: Moramo dakle, kako se čini, pretpostaviti da on ima neko umijeće.

Teetet: Kakvo to umijeće?

Stranac: Zar ne raspoznajemo, tako ti bogova, da je ovaj čovjek srodnik onom drugome?

Teetet: Tko kome?

Stranac: Ribar s udicom sofisti.

Teetet: Kako?

Stranac: Oba mi se čine nekakvi lovci.

Teetet: Kakve lovine je lovac ovaj drugi? Za onog e prvog naime rekosmo.

Stranac: Na dva dijela otprilike podijelismo čitavu lovinu, na dio koji pliva i drugi koji hoda po kopnu.

Teetet: Zaista.

Stranac: I prvu vrst ispitasmu, barem onaj dio što pliva u vodi, a kopnenu vrst ostavismo nepodijeljenu rekavši da ima mnogo grana.

⁵ Igra riječi koju izaziva značenje imena σοφιστής. Platon je proračunato izabrao lovca kao primjer.